

Окурмандык сабаттуулук боюнча PISAга багытталган тест

5-КЛАСС

Берилген текстти окуп чыккыла.

Гамбургердин тарыхы

Америка Кошмо Штаттарынын символдорунун бири болгон гамбургер Америкада ойлоп табылган эмес. Анын тамыры Европага барып такалат: балким, тамактын түпкү аты Германиянын Гамбург шаарынын атынан келип чыккан. «Hamburger» деген сөз немис тилинен орус тилине "гамбургдук" деп которулат. Бирок бул тез татымды ойлоп чыгаруу ээлигине жалгыз гана немистер талапкер эмес.

Бургер - бардык континенттердин эң белгилүү тамактардын бири. Бул жөнөкөй жана тоюмдуу тамак: чакан тоочтон - экиге бөлүнгөн булочкадан, салат жалбырагынан, жашылчалардан, туздалган бадырандан, майонез жана кетчуп кошуп жасалат.

Эң белгилүү жоромол боюнча, гамбургердин мекени - Гамбург шаары. XIX кылымдын башында жергиликтүү соодагер Азияга сапарга барат. Ал көчмөн уруулар этти аттын ээринин астында байлап коюша турганын көргөн. Ат чабыш учурунда ал эки тараптан урунуп жатып, жумшарып калганын байкаган. Германияга кайтканда, ашпозчуга бул оюн айтса, ал ага кызыгып, бышырарда уйдун этин балка менен жумшартып, чапкылап, жалпайтып жасап көрөт. Тамак тез эле белгилүү болуп, "Гамбургдук стейк" деп аталып калат. Андан кийин Германиялык эмигранттар бул тамакты АКШга алып келишкен.

Дагы бир немец жоромолу боюнча гамбургердин түпкү теги улуттук тамак rindstück warm делет. Бышкан эт менен туздалган бадыраңга соус куюлуп, булочкага салынып берилет. Буга куурулган уйдун же бышырылган чочконун этин колдонушкан. Көрүнүшү кудум эле гамбургер! Rindstück warm тамагынын мекени болуп, ошол эле Гамбург эсептелет.

Ал эми Америка гамбургердин келип чыгышын талашып, өзүнүн варианттарын сунуштайт. Висконсин штатынын Сеймур шаарынын тургуну Чарли Нагрин 1885-жылы жарманкеде ортосуна куурулган бир кесим эт, туздалган бадыраң, пияз салынган булочка түрүндөгү тамакты сатканы тууралуу белгилүү окуя бар. Сеймурда немец мигранттары болгон деп айтылат, алардан Нагрин "Гамбургдук стейк" аталышынан 2-сөзүн алып салып гамбургер атын алган. Сеймур музейинде гамбургерге арналган экспонат бар.

Гамбургердин туулган күнү 27-июлда белгиленет. Бул күнү 1900-жылы АКШнын Нью-Хейвен шаарынын Луи Лессинг аттуу тамак-аш билерманы Коннектикут штатында биринчи гамбургерди саткан маанилүү окуянын урматына тандалган. Анын гамбургери - ортосуна бифштек менен соус жана кичинекей салат жалбырагы салынган булочка болчу.

Кандай айтылса да, гамбургердин XIX кылымдын аягында XX башында ойлонуп табылганы - биз макул боло турган жалгыз нерсе. Анын келип чыгуу тарыхы элдин жолдо тез тамактанууга болгон муктаждыгы менен байланыштуу болгон.

Текстке берилген тапшырмаларды аткаргыла. Туура жоопторду тегеректеп белгилегиле.

№1. Текстте кездешкен шаарларды жазгыла.

Жообу:

№2. "Гамбургдун стейкинин" пайда болушуна ким себепкер болгон деп айтылат?

А) Сеймур ашпозчусу

Б) соодагер

В) америкалыктар

Г) Луи Лессинг

№3. Гамбургерди АКШга тараткандар кимдер экени айтылган?

Жообу:

№4. Сеймур шаары кайсы өлкөдө жайгашкан?

Жообу:

№5. Таблицада берилген ырастоолор тексттин маалыматында камтылгандыгын аныктагыла. Ар бир ырастоо үчүн "ооба" же "жок" дегенди белгиле.

Бул маалымат текстте кездешеби?	Ооба	Жок
Гамбургердин тарыхы АКШга барып такалат.		
АКШга гамбургерди эмигранттар алып барган.		
Гамбургер биринчи Америкада жасалган.		
XIX кылымдын башында гамбургер ойлонуп табылган.		
Германияда гамбургердин туулган күнүн белгилешет.		
Гамбургер деген сөз Гамбургдук дегенди билдирет.		

№6. Көрүнүшү кудум эле гамбургер! Бул сүйлөмдү кандай түшүнсө болот.

Жообу:

№7. Гамбургердин туулган күнү эмнеге байланыштуу тандалган?

- А) Гамбург соодагери мекенине кайткан күнгө
- Б) Нагрин стейк сатып баштаган күнгө
- В) Алгачкы гамбургер сатылган күнгө
- Г) Rundstück warm тамагы жасалган күнгө

№8. Гамбургердин белгилүү болуп кеткени эмнеге байланыштуу болгон?

Жообу:

№9. Текстте кандай тажрыйба жөнүндө маалымат бар?

Жообу:

№10. Текст эмне жөнүндө?

- А) Нагриндин окуясы
- Б) Гамбургердин тарыхы
- В) Гамбургердин курамы
- Г) Гамбургдун туулган күнү